

فقه و تربیت

www.ketab.ir

رویا اسکندری

مهدی هژبری

(کارشناس ارشد فقه و حقوق)

سرشناسه	: اسکندری، رویا، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: فقه و تربیت / رویا اسکندری، مهدی هژبری؛ ویراستار حامد حسینزاده.
مشخصات نشر	: گلستان: نشر کیسان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۱ ص. : ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	: ۷-۶۷-۷۴۸۱-۶۰۰-۹۷۸-۱۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: فقه- بررسی و شناخت- تربیت اخلاقی- جنبه‌های مذهبی- اسلام و آموزش و پرورش
موضوع	: Moral - Islamic law — Study and teaching education — Religious aspects
شناسه افزوده	: هژبری، مهدی، ۱۳۵۳ -
رده بندی کنگره	: الف ۷۵۶ / ۱۳۹۵ BP۹۶۱
رده بندی دیویی	: ۳۲۰۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۸۳۲۱۰

نام اثر	: فقه و تربیت
نام مؤلفین	: رویا اسکندری، مهدی هژبری
ویراستار	: حامد حسینزاده
گرافیک	: فرشته ایزدی
ناشر	: کیسان
قلم	: رقعی
پیشگام	: ۱۳۹۵/اول
وبت پاب	: ۲۰۰ نسخه
شمارگان	: ۱۵۰۰۰ تومان
قیمت	: ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۸۱-۶۷-۷
شابک	

فهرست

۱ مقدمه

بخش اول: کلیات

۴	فصل اول: فقه
۴	گفتار اول: مفهوم شناسی فقه
۴	۱-۱) فقه در اثنی عشریت
۵	۲-۱) فقه در آیات و روایات
۸	۳-۱) فقه در اصطلاح فقیهان و اصولیون
۹	گفتار دوم: اهمیت و جایگاه فقه
۱۱	گفتار سوم: موضوع فقه
۱۳	گفتار چهارم: رسالت و غایت فقه
۱۶	فصل دوم: تربیت
۱۶	گفتار اول: تعریف و مفهوم تربیت
۱۷	۱-۱) تربیت در لغت
۱۸	۲-۱) تربیت در معنای اصطلاحی
۲۰	گفتار دوم: تربیت در آیات و روایات
۲۰	۱-۲) تربیت در آیات قرآن
۲۱	۲-۲) تربیت در روایات
۲۳	گفتار سوم: مراحل تربیت
۲۵	گفتار چهارم: ارتباط تربیت و اخلاق

بخش دوم: احکام قضی

۲۸	و ارتباط آن با تربیت
۲۸	فصل اول:
۲۹	امکان ارتباط احکام فقهی با تربیت
۲۹	مقدمه
۳۰	گفتار اول: زمینه های ارتباط احکام فقهی با تربیت
۳۰	۱-۱) از جهت موضوع
۳۰	۲-۱) از جهت قارر
۳۱	۳-۱) از جهت اهداف
۳۲	۴-۱) از جهت عملی و کاربردی
۳۴	فصل دوم:
۳۴	وقوع ارتباط احکام فقهی با تربیت
۳۵	گفتار اول: اصل رعایت توانایی و محدودیت تربیت
۴۱	۱-۱) از جهت مقطع سنی
۴۲	۲-۱) از جهت جنسیت
۴۳	۳-۱) احکام فقهی از جهت شرایط زمانی و مکانی
۴۳	۴-۱) از جهات دیگر
۴۴	گفتار دوم: اصل مسامحت و تخفیف در احکام
۴۶	۱-۲) وجود جایگزین ها در احکام
۴۷	۲-۲) جواز انجام محرمات در حال اضطرار و ضرورت

۴۷	۳-۲) تخفیف در نحوه انجام برخی احکام واجب.....
۴۸	۱-۳-۲) وضوی جبیرهای.....
۴۹	۲-۳-۲) اکتفا به قدر متیقن.....
۴۹	۳-۳-۲) قصر نماز مسافر.....
۵۰	۴-۲-۲) سقوط روزه در سفر.....
۵۰	۵-۲-۲) سقوط روزه در حال بیماری.....
۵۰	۶-۳-۲) هم و جب روزه بر سالمندان و ذوالعطاش.....
۵۱	گفتار سوانح اهل آنس و اختیار.....
۵۱	۳-۱) تعریف آزادی.....
۵۲	۲-۳) حدود آزادی.....
۵۵	۳-۳) احکام فقهی و آزادی.....
۵۵	۱-۳-۳) عرصه آزادی های فردی در احکام فقه اسلامی.....
۵۶	۲-۳-۳) عرصه اقتصاد.....
۵۶	۳-۳-۳) عرصه ی مسایل امنیتی و قضایی.....
۵۷	۴-۳-۳) عرصه ی دفاع و جنگ.....
۵۸	۴-۳) ارتباط احکام فقهی با تشویق و تنبیه.....
۵۹	۱-۴-۳) پاداش و تشویق.....
۶۲	۲-۴-۳) تنبیه و مجازات.....
۶۸	خاتمه بخش دوم.....

بخش سوم: ارتباط احکام خضیاتریت فردی

- فصل اول: ۷۰
- ارتباط فقه با تربیت فردی ۷۱
- گفتار اول: اهداف تربیت فردی ۷۱
- گفتار دوم: کارکرد احکام فقهی در تربیت فردی ۷۲
- فصل دوم: ۷۴
- نقش احکام تشریعی و عبادت در تربیت فردی ۷۴
- گفتار اول: تأثیر احکام در تربیت فردی بشر ۷۵
- ۱-۱ مدیریت زمان ۷۵
- ۲-۱ نظم و انضباط ۷۷
- ۳-۱ تمرکز حواس در حضور خدا ۷۸
- ۴-۱ زنده کننده خصلتهای عالی انسانی ۷۸
- ۵-۱ برطرف کننده کبر ۸۰
- ۶-۱ بازدارى از فحشا و منکرات ۸۱
- گفتار دوم: آثار تربیتی وضو و طهارت ۸۲
- فصل سوم: ۸۶
- احکام فقهی پیرامون دروغگویی و عدم صداقت ۸۶
- گفتار اول: دروغ از منظر قرآن کریم ۸۷
- گفتار دوم: دروغ از منظر روایات ۸۸
- ۱-۳ بی اعتباری دروغگو ۹۱

۹۲	۲-۳) از بین رفتن ایمان
۹۲	۳-۳) بی آبرویی
۹۳	۴-۳) فقر
۹۳	۵-۳) فراموشی
۹۴	۳-۳) پردردی و بی شرمی
۹۴	گفتار چهارم: احکام فقهی شهادت دروغ و رجوع از شهادت
۹۷	گفتار پنجم: درمان روع
۹۸	فصل چهارم
۹۸	احکام فقهی رفتار با پدر و مادر
۱۰۲	گفتار سوم: آثار احسان و نیکی به پدر و مادر
۱۰۲	۱-۳) بهرهمند شدن از احسان ورزندان در آینده
۱۰۳	۲-۳) افزایش عمر
۱۰۳	۳-۳) آموزش گناهان
۱۰۳	۴-۳) آسان شدن سختیهای مرگ
۱۰۴	۳-۵) لذت بردن از زندگی
۱۰۵	فصل پنجم:
۱۰۵	اسراف و تبذیر
۱۰۶	گفتار اول: اسراف و تبذیر از دیدگاه آیات و روایات
۱۰۷	۱-۱) اسراف و تبذیر از دیدگاه آیات قرآن
۱۰۷	۱-اسراف در خوردن و نوشیدن
۱۰۷	۲-اسراف در انفاق و بخشش

- ۳- اسراف در قصاص ۱۰۷
- ۴- اسراف در امور جنسی ۱۰۸
- ۵- اسراف در اموال یتیمان ۱۰۹
- ۶- اسراف در قدرت طلبی ۱۰۹
- ۷- اسراف در سرپیچی از فرمان الهی ۱۰۹
- ۸- اسراف در تکذیب پیامبران ۱۰۹
- ۱-۲) اسراف و تبذیر در دیدگاه روایات و احادیث ۱۱۰
- ۱-۲) خشم الهی ۱۱۲
- ۲-۲) فقر و محرومیت از روایت ۱۱۳
- ۲-۳) محرومیت از هدایا و هدیه دهنی ۱۱۳
- ۲-۴) عدم استجابت دعا ۱۱۴
- ۲-۵) در شمار گناهان کبیره ۱۱۴

بخش چهارم: ارتباط اجتماعی

- با تربیت اجتماعی ۱۱۶
- فصل اول: ۱۱۶
- فقه و تربیت اجتماعی ۱۱۷
- گفتار اول: انسان موجودی اجتماعی ۱۱۷
- گفتار دوم: تربیت اجتماعی ۱۱۸
- ۲-۲) دیدگاه فردگرایان (اصالت فردی) ۱۱۹
- ۲-۳) دیدگاه اسلام ۱۱۹

۱۲۳	فصل دوم:
۱۲۳	آثار تربیتی احکام فقهی بر خانواده
۱۲۳	گفتار اول: تعریف خانواده
۱۲۴	گفتار دوم: خانواده در اسلام
۱۲۶	گفتار سوم: ازدواج و فواید آن از منظر فقهی
۱۲۷	(۱-۱) کمالات معنوی
۱۲۸	(۲-۳) آرامش و امنیت خاطر
۱۲۹	(۳-۳) بقای نسل
۱۳۰	(۴-۳) پاکدامنی و پرهیز از زانی
۱۳۱	(۵-۳) گسترش روابط اجتماعی و طریق خویشاوندی
۱۳۳	گفتار چهارم: طلاق
۱۳۴	(۱-۴) مذمت طلاق
۱۳۵	(۲-۴) احکام فقهی در جلوگیری از تحقق طلاق
۱۳۹	(۱-۵) تعریف حضانت
۱۴۰	(۲-۵) حکم حضانت
۱۴۱	(۱-۲-۵) حضانت تا دو سالگی
۱۴۲	(۲-۲-۵) حضانت از دو تا هفت سالگی
۱۴۳	(۳-۵) زوایای فقهی - تربیتی حضانت
۱۴۶	فصل سوم:
۱۴۶	احکام فقهی و علم آموزی
۱۴۶	گفتار اول: اسلام و علم آموزی

گفتار دوم: مواد درسی از منظر احکام فقهی	۱۴۷
۱-۱-۲) واجب عینی	۱۴۹
۲-۱-۲) واجب کفایی	۱۵۰
۲-۲) دانشهایی که فراگیری آن سنت و مستحب است	۱۵۱
۳-۲) علوم که تحصیل آنها حرام است	۱۵۱
۴-۲) دانشهایی که تعلیم و تعلم آنها مکروه است	۱۵۲
گفتار دوم: مواد دینی که در احکام فقهی اسلام ممنوع میباشند	۱۵۳
۱-۳) سحر و جادوگری	۱۵۳
۲-۳) کهنات	۱۵۵
۳-۳) قیافه شناسی	۱۵۶
۴-۳) شعبده (شعبده)	۱۵۸
گفتار چهارم: حقوق معلم و شاگرد	۱۵۹
۱-۴) حقوق و وظایف دانش آموز بر آموزگار	۱۶۰
۲-۴) حقوق و وظایف آموزگار بر دانش آموز	۱۶۱
فصل چهارم:	۱۶۵
احکام فقه و اجتماع	۱۶۵
گفتار اول: بعد اجتماعی دین	۱۶۶
گفتار دوم: احکام فقهی اجتماعی اسلام	۱۶۷
۱-۳) تاثیر نماز در تربیت اجتماعی	۱۶۹
۱-۱-۱۳) نماز جماعت	۱۷۰
۲-۱-۳) نماز جمعه	۱۷۲

- ۱۷۵..... ۲-۳) تاثیر زکات بر تربیت اجتماعی
- ۱۷۹..... ۳-۳) جهاد و تاثیر آن بر تربیت اجتماعی
- ۱۸۲..... ۴-۳) تاثیرات تربیتی وقف
- ۱۸۸..... ۱-۴) حفظ نظام اجتماعی
- ۱۸۹..... اصلاح و تربیت
- ۱۹۱..... ۴-۳) تحقق عدالت و امنیت اجتماعی
- ۱۹۴..... ۴-۴) بازداشتی
- ۱۹۷..... ۱-۴-۴) ربا
- ۱۹۹..... ۲-۴-۴) قصاص
- ۲۰۲..... ۳-۴-۴) رشوه خواری
- ۲۰۷..... نتایج و پیشنهادها
- ۲۰۷..... ا- نتایج
- ۲۰۹..... ب- پیشنهادها
- ۲۱۰..... منابع و مآخذ

مقدمه

تربیت فعالیت هدفمندی است که میان دو عنصر مربی و متربی جریان دارد و برای تحقیق عینی آن نیاز به بررسی مبانی، اصول و به کارگیری روشهای مناسب می‌باشد. فقه نیز مجموعه‌ای از بایدها و نبایدهای شرعی در همه ابعاد زندگی انسان است که عمدتاً به تنظیم رابطه‌ی او با خداوند و دیگر انسانها می‌پردازد و دارای موضوع، محتوا، قلمرو، اهداف و رسالت ویژه‌ای است.

فقه و تربیت دو عرصه مهم هستند که در زندگی یک فرد مسلمان نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند. تربیت و پرورش همه جانبه انسان یکی از نیازهای ضروری و اساسی اوست. انسان در پرتو تربیت صحیح است که به کمال مطلوب خویش نایل شود. زندگی دیگر شریعت و بعد عملی آن یعنی فقه جایگاه ویژه‌ای در شکل‌دهی انسان دارد و مجموعه‌ای از بایدها و نبایدها زندگی او را احاطه کرده و به رنگ خاصی بخشیده است. در پرتو عمل به این بایدها و نبایدها زندگی مورد رضایت خداوند را پیدا می‌کند.

آنچه در این میان مهم است ارتباط و تعامل فقه و تربیت در زندگی یک مسلمان در جامعه اسلامی است چراکه این ارتباط نیز رزایی موارد و مصادیق آن به زندگی یک فرد مسلمان وضعیتی مطلوب و ناپسند می‌بخشد. با توجه به اینکه فقه و تربیت نقش برجسته‌ای در زندگی فرد مسلمان ایفا می‌کند، از آن به فقه التربیه یاد می‌شود زیرا تربیت و پرورش صحیح همه جانبه انسان از نیازهای اساسی وی به حساب می‌آید و انسان در پرتوی تربیت صحیح می‌تواند به کمال مطلوب خویش نایل آید.

از سوی دیگر فقه و تربیت می‌تواند جایگاه ویژه‌ای در زندگی فردی و اجتماعی انسان داشته باشد و این دو می‌توانند با پیشرفت زندگی بشر و تحولات فرهنگی و اجتماعی شکل جدیدی به خود بگیرند و رسالتی نوین را پیدا کنند چرا که از سویی نهاد تعلیم و تربیت به یکی از نهادهای بنیادی در زندگی انسان تبدیل شده و می‌تواند زمینه ساز موفقیت انسان در سایر ابعاد فردی و از سویی دیگر فقه از ایفای نقش در محدوده‌ی زندگی فردی انسان و رسالتی نوین یافته و بایستی پاسخگوی نیازهای شرعی انسان در همه ابعاد فردی و اجتماعی باشد.

با توجه به اینکه نظر صلی بن در رسالت عمده انبیاء الهی تربیت انسانها به سوی کمال حقیقی است لذا سروی است زمینه‌های ارتباط فقه و تربیت در زندگی فرد مسلمان در یک جامعه اسلامی را بررسی کنیم چراکه فقه عنوان دانشی که ماهیت دینی و اسلامی دارد و با تربیت به عنوان فرآیندی که می‌تواند اسلامی باشد دارای اثراتی هستند که از راه ایجاد ارتباط آنها در جهت دهی به نظام تعلیم و تربیت جامعه اسلامی آشکار می‌گردد. در این پژوهش برآنیم که مباحث مقدماتی مربوط به ارتباط فقه و تربیت را در ضمن چند قسمت ارائه کنیم.